

Nr 538

Av herr Sundin, om tillgodoseende inom socialpolitiken av eftersatta grupper behov.

(Lika lydande med motion nr 629 i Andra kammaren)

Det talas ofta och gärna om det höga välståndet i vårt land. Inkomster och materiell standard stiger, och det förutsättes allmänt, inte bara att man skall behålla den standard man lyckats förvärva, utan att denna också skall successivt öka. Visst är det sant att vi har det gott ställt här i landet och att standarden är mycket hög, jämfört med de förhållanden som rådde t.ex. vid början av innevarande sekel. Den hårt tryckande fattigdom som rådde bland de breda lagren av vårt folk bara för några decennier sedan är nu i stort sett övervunnen. Vi har all anledning att glädjas åt detta, men vi får inte fördenskull förleda oss att tro, att allt är väl beställt och att ingen fattigdom längre finns. Vi måste ställa oss den frågan, om standardstegringen har kommit alla folkgrupper till del på ett någorlunda likvärdigt sätt eller om det alltjämt finns grupper, för vilka talet om välstånd och standardstegring inte motsvaras av realitet. Undersöker man förhållandena närmare blir man snart på det klara med att stora grupper av vårt folk måste nöja sig med mycket blygsamma inkomster. Deras levnadsstandard ligger på en nivå som knappast är värdig ett modernt välfärdssamhälle. Välståndsstegringen har varit mycket ojämn. Många grupper har undan för undan kunnat öka sina inkomster kraftigt, medan andra endast i ringa omfattning kunnat göra detta. För mindre grupper kanske inkomstutvecklingen har gått i motsatt riktning. Ungefär hälften av de i LO organiserade arbetarna har inkomster som understiger 10 000 kr. om året, och det stora flertalet mindre företagare inom jordbruk, handel, hantverk och fiske m.fl. yrkesgrupper ligger i ungefär samma inkomstläge. Det intrycket förstärks, när man tänker på inkomstförhållandena inom vissa speciella grupper, som måste sägas ha blivit bortglömda, när de materiella hävorna fördelats. Tag t.ex. de ensamstående mödrarna med barn att försörja. Medelinkomsten för dessa torde ligga vid ungefär 6 000 kr. om året, vilket betyder att ungefär hälften av dem måste leva på en ännu lägre årsinkomst. Deras levnadsstandard är sannerligen inte hög. Många andra smärre grupper befinner sig i samma situation, t.ex. långvarigt sjuka, invalider, partiellt arbetsföra m.fl.

Det är tack vare produktions- och produktivitetsökningen inom näringslivet som den allmänna genomsnittliga välståndsökningen kunnat komma

till stånd, men eftersom vissa näringsgrenar bättre kunnat tillgodogöra sig dessa ekonomiska framsteg än andra, har välstandsökningen blivit ojämn. Förhållanden av personlig art, såsom sjukdom, invaliditet, familjeförsörjarens frånfälle och andra dylika händelser har medfört att de smärre grupper som jag här ovan talat om, antingen inte alls blivit delaktiga av välstandsstegringen eller fått nöja sig med en mycket blygsam del av denna. Socialpolitiken i dess moderna utformning har haft till syfte att utjämna skillnaderna i inkomst och standardstegring i så måtto, att de ekonomiskt svagaste grupperna skulle erhålla en någorlunda tillfredsställande levnadsstandard. I betydande omfattning har också detta syftemål uppnåtts, men socialpolitiken har också sina stora brister. Den har i huvudsak inriktats på generella åtgärder, såsom pensions-, sjuk- och arbetslöshetsförsäkringar, statligt ekonomiskt stöd åt byggnadsproduktionen och för nedbringande av hyreskostnaderna, lagstiftning om arbetstid och semester m.m. Genom de generella åtgärdernas konstruktion har dessa i många fall fått den effekten att de verkat ekonomiskt förmånligare för grupper som redan har relativt höga inkomster än för dem som har låga inkomster. En sådan effekt har t.ex. bostadspolitiken erhållit, därför att hyressubventionerna utgått generellt till alla hyresgäster i en fastighet, oberoende av deras inkomster. De generella bostadssubventionerna, finansierade med skattepengar, ger i stort sett mera till den som har råd att hålla sig med en stor bostad än till låginkomsttagaren med den mindre bostaden.

Den obligatoriska allmänna tilläggs pensioneringen gynnar genom sin konstruktion de högre inkomsttagarna. Målet för denna reform är ju att bibehålla olika standard, inte att utjämna standarden mellan olika inkomstgrupper. I fråga om ATP kan den exemplifieringen göras, att en lägre inkomsttagare, t.ex. en grovarbetare, med 12 000 kr. i lön under 50 år får betala i pensionsavgifter lika mycket som eller mera än den som under 15 år har en lön av 15 000 kr. och under de 15 följande åren, när taket för pensionsgrundande inkomst är nått, 30 000 kr. (i 1957 års penningvärde). Om man kapitaliserar ATP-avgiften med ränta på ränta efter 5 procent i det exemplifierade fallet, får den lågavlönade avstå ett kapital av 167 440 kronor, medan den andra, som exempelvis kan vara en direktör eller liknande, får avstå ett kapital av 126 818 kr. Slutpensionen för låginkomsttagaren blir 4 800 kronor men för höginkomsttagaren 15 600 kr. ATP-systemet ger alltså låglönearbetaren knappt tredjedelen av vad höginkomsttagaren får, trots att den förstnämnde fått avstå större kapital till pensionsavgifter. Utformningen av de generella socialpolitiska reformerna har tagit så mycket intresse i anspråk, att man försummat att planera i tillräcklig omfattning för olika s.k. marginalgrupper, såsom änkor och andra ensamstående kvinnor med barn, hörselskadade, synskadade, blinda, spastiker, psykiskt outvecklade personer m.fl. Dessa grupper måste sägas ha

blivit bortglömda i vårt välfärdssverige. Först på allra sista tiden har deras levnadsförhållanden börjat uppmärksammas.

Socialpolitiken har varit till ovärderligt gagn för skapande av bättre levnadsförhållanden för ekonomiskt svagare befolkningsgrupper, men den har också, som jag tidigare framhållit, stora brister. De generella socialpolitiska åtgärderna har icke alltid verkat till gagn för just de grupper som de varit avsedda att hjälpa. Och de generella åtgärderna har icke givit någon hjälp alls åt de marginalgrupper som i högre grad än andra varit i behov av stöd från det allmänna. Nya sociala reformer av generell natur kommer helt säkert att behöva genomföras i framtiden — redan har ett par dylika reformer aktualiserats — nämligen förlängning av semestern och höjning av sjukpenningen inom sjukförsäkringen. Jag skall inte här ta ställning till frågan om dessa reformer, men jag vill understryka att vid sidan av planeringen av nya reformer bör man undersöka vad som kan och bör göras för att avhjälpa de brister varmed de generella åtgärderna nu är behäftade och likaså gottgöra försummelserna mot marginalgrupperna, så att dessa kan erhålla sin rättmätiga andel av standardstegringen. Det måste bli fråga om en angelägenhetsgradering i det fortsatta sociala reformarbetet.

För att detta skall kunna ske krävs emellertid bättre kunskap om vilka ekonomiska verkningar de generella socialpolitiska åtgärderna givit upphov till vid det praktiska genomförandet av densamma. Jag vet att dessa åtgärder i vissa fall har gynnat högre inkomsttagare och missgynnat lägre, men jag vet inte i vilken omfattning detta skett och vilka återverkningar åtgärderna haft på personer eller särskilda gruppers ekonomiska förhållanden. Vilken effekt har t.ex. bostadspolitiken haft i dessa avseenden? Vad har arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen betytt för de enskilda individernas ekonomi inom olika inkomstgrupper? Har någon inkomstgrupp dragit större fördelar av dessa försäkringar än andra inkomstgrupper? O.s.v.

Socialpolitiska kommittén har i uppdrag att bl.a. undersöka i vilken utsträckning socialpolitiska anordningar påverkar levnadsnivån i olika inkomstlägen och för olika befolkningsgrupper samt att härvid pröva frågan i vad mån brister i levnadsstandarden kan tänkas bli avhjälpta genom en annan utformning av socialpolitiken än som f.n. gäller. Det är enligt min mening av största värde att denna undersökning görs. Samtidigt skall det emellertid i sammanhanget uppmärksammas att krav på nya reformer inom socialpolitiken växer fram. På den senaste tiden har exempelvis införande av fyraveckorssemestern aktualiserats. Det är givetvis en svår avvägning att avgöra vilket eller vilka reformönskemål som bör ges förtursrätt. Med den situation som ovan i korthet redovisats i fråga om låginkomstgrupperna och andra eftersatta grupper är det enligt min mening angeläget, att målsättningen för en fortsatt socialpolitisk reformverksamhet baseras särskilt

på de nämnda gruppernas behov. De reformer och förbättringar bör ges företräde vilka är av störst betydelse för låginkomstgrupperna och andra eftersatta grupper och verk samt som kan bidra till en förbättrad situation för dessa. Vid pågående socialpolitiska undersökning bör därför från denna utgångspunkt en angelägenhetsgradering göras avseende såväl reformkrav inom t.ex. bostadspolitiken, tilläggs pensioneringen, sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen som nya reformönskemål.

Med hänvisning till vad sålunda anförts får jag hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att vid pågående socialpolitiska prövning jämväl må göras en skyndsam angelägenhetsgradering i fråga om såväl reformering av nuvarande socialpolitik som nya reformönskemål med hänsyn till lägre inkomstgruppers och andra eftersatta gruppers behov.

Stockholm den 26 januari 1961

Sven E. Sundin
